

Utredning avseende de nordiska ländernas engagemang i Bibliothèque Nordique Bakgrund samt nulägesbeskrivning

Bibliothèque Nordique

Tillkomst och utveckling

Redan under medeltiden tog sig studenter och lärde från de nordiska länderna till lärosäten i Europa. Många sökte sig till klosterbiblioteket Sainte-Geneviève i Paris. Där fanns fyra kollegier som nästan uteslutande frekventerades av skandinaver, t ex Collège d'Upsal, grundat 1291 och Collège des Daces, grundat 1296. En del skandinavisk litteratur hade redan då skänkts till klosterbiblioteket.

År 1710 ärvde biblioteket en samling om ca 16 000 band från kardinalen Charles Maurice Le Tellier. Samlingen innehöll ca 100 böcker från Skandinavien, av vilka många var sällsynta redan då. T ex ingick en utgåva från 1594 av Saxo Grammaticus' Danmarkskrönika och Danicorum momentorum libri XVI, (Olaus Wormius), Sueciae regni provinciales terrae Scaniae annos 400, (Anders Sunesen), 1590), Hervarar Saga (1672) och Gothrici et Rolfi (1664) båda av Olaus Verelius.

Grundandet av det som i dag går under benämningen Bibliothèque Nordique kan dateras till år 1868 då Alexandre Dezos de La Roquette donerade en samling skandinavisk litteratur till Bibliothèque Sainte- Geneviève. La Roquette hade under sin tid som fransk konsul i Helsingör och senare i Kristiania samlat dansk och norsk litteratur. Donationen omfattade ca 1 500 volymer samt kartor och handskrifter. Samlingen överlämnades till BSG med villkoret att den skulle bevaras sammanhållen och hållas åtskild från bibliotekets övriga bestånd. Alexandre Dezos deLa Roquettes donation fick benämningen "Collection Skandinave".

Collection Skandinave växte efterhand, dels genom gåvor från de nordiska länderna men också genom sedvanligt förvärv. En betydande del av det vid den tiden förvärvade materialet är i dag rariteter t ex Breviarium Upsalense 1496, Breviarium Lundense 1517, Missale Lundense publicerad i Paris 1514, verk av Olaus Magnus etc.

Uppbyggnaden av Collection Skandinave skedde emellertid oregelmässigt och var i hög grad beroende av personliga kontakter. Gåvorna från Skandinavien var tidvis sparsamma. Undervisningsministeriet (Ministre de l'Instruction publique) gav därför år 1885 chefen för BSG, M. Henri Lavoix, i uppdrag att besöka Danmark, Norge och Sverige i syfte att utöka samlingarna genom gåvor och genom att etablera en utbytesverksamhet. Resultatet anges ha överträffat förväntningarna. Bl. a hade kung Oscar II lovat skänka sina egna verk till BSG. Inalles uppgick utbytet av resan till 750 band. Men än viktigare var de förbindelser som upprättats. Lavoix' resa lade grunden till det mer formaliserade samarbetet mellan de nordiska länderna och BSG.

Vid 1900-talets början omfattade den skandinaviska samlingen ca 15 000 volymer. Trångboddheten hade nu blivit akut och samlingen flyttades till lokaler vid nr 8. Place de

Panthéon. Lokalerna inrymde också en läsesal som var öppen för allmänheten. Möjlighet till hemlån fanns också. Här kom biblioteket att bli kvar till 1961.

Samlingarna hade nu växt till ett omfång som gjorde katalogisering och klassificering nödvändig. Arbetet med att upprätta en katalog inleddes vid BSG år 1873. År 1896 tillträdde norrmannen Erik Lie sin befattning som bibliotekarie för den skandinaviska samlingen. Medel från de nordiska länderna för att avlöna Lie fanns ännu inte.

Comité de patronage

Trots att förvärven varit ganska oregelbundna under tidernas lopp, omfattade samlingen år 1920 ca 40 000 volymer. Därmed aktualiserades frågan om en mer formaliserad samverkan mellan de nordiska länderna och BSG.

I en förordning den 5 november 1920 utfärdad av Ministère de l'Instruction Publique et des Beaux-Arts fastställs inrättandet av Comité de patronage vid BSG. Kommitténs uppgift skulle vara att verka för främjandet av studier i skandinaviska språk i Frankrike, bevaka vilka förvärv som borde göras samt svara för kontakter med lärda sällskap, offentliga institutioner och förlag för att utverka donationer. Vidare angavs hur kommittén skall vara sammansatt, bl a att en representant för vart och ett av de skandinaviska länderna, som nominerats av de skandinaviska beskickningarna, skulle utses av Ministère de l'Instruction Publique.

(Ce Comité a pour mission, d'une manière générale, de développer en France les études scandinaves par l'enseignement et par le livre. Il est spécialement chargé:

- 1) d'examiner quelles acquisitions il y a lieu de faire;*
- 2) d'étendre, grace à l'influence personnelle de chacun de ses membres, les relations de la Bibliothèque Sainte-Geneviève avec les Sociétés savantes, les administrations publiques, les éditeurs de chacun des trois royaumes scandinaves, en vue de provoquer des dons ou des échanges dont bénéficierait ladite bibliothèque.)*

(Flera sekundärkällor hänvisar till motsvarande förordningar utfärdade av regeringarna i de nordiska länderna. Efterforskningar i KB:s ämbetsarkiv samt i UD:s arkiv har inte givit något resultat. Inte heller har något av de andra länderna kunnat finna dessa regeringsbeslut från 1920-talet. Man får ändå förmoda att det fanns beslut från Danmark, Norge och Sverige och att dessa föregick Ministère de l'Instruction Publique's beslut om förordningen ovan.)

Efter kriget hade Finland visat intresse för samarbetet. Den 9 augusti 1921 utfärdades därför en ny förordning av Ministère de l'Instruction Publique som inkluderade Finland i kommittén. Samtidigt gjordes en namnändring till Section Finno-Scandinave de la Bibliothèque Sainte-Geneviève.

Kommittén tillsätts formellt av den franska regeringen, men de nordiska länderna utser sina representanter. Kommittén är rådgivande och inte beslutande.

Bibliothécaire délégué

Från rättighet till skyldighet

Fram till 1920-talet fanns inga överenskommelser som reglerade de nordiska bibliotekariernas tjänstgöringsperioder. Inte heller fanns någon överenskommelse om turordning mellan de nordiska länderna. De som kom ifråga för tjänstgöring vid Nordique är, fram till 1925, skandinaver som av andra skäl befinner sig i Paris.

Den förste nordiske bibliotekarien, Erik Lie, tjänstgjorde vid BSG åren 1896 – 1905. Han efterträddes 1906 av svensken Fritjof Palmer som stannade på befattningen till 1916. När Palmer lämnade befattningen efterträddes han av Signe Garling-Palmer som stannade till 1925. Hon efterträddes av norrmannen Reidar Öksnevad som innehade befattningen åren 1925 – 1928.

I samband med att Signe Garling frånträdde befattningen fördes en diskussion, mellan de nordiska länderna, om formerna för tillsättning, turordning och finansiering av bibliothécaire délégué. Diskussionen tycks emellanåt ha varit upprörd. Frågan engagerade även personer utanför bibliotekskretsen. Den svenske korrespondenten Viktor Vinde skrev 1928 en brandartikel som publicerades i Vient de paraître där han kritiserar förslaget till treåriga tjänstgöringsperioder. Han betraktar förslaget som en byråkratisk produkt som styrs av rättvisemotiv. Samlingen som är franska statens egendom är i första hand avsedd för allmänheten, menar Vinde. Det är därför stötande att den används som en förevändning för att bereda nordiska bibliotekarier tillfälle till tre års behaglig semester i Paris. Isak Collijn avfärdar med harm Vindes artikel i NTBB 1929 s. 61, ”Det är att hoppas, att man från franskt håll, som saken ju närmast angår, ger artikelförfattaren det svar han förtjänar.”

Frågan om den skandinaviske bibliotekariens tjänstgöringstid samt turordningsfrågan behandlades på regeringsnivå i de nordiska länderna. I en skrivelse från Utrikesdepartementet i Stockholm den 31 januari 1925 till de svenska ambassaderna i Helsingfors, Köpenhamn och Oslo anmodas ambassadörerna bland annat att utröna hur grannländerna ställer sig till förslaget att tillsätta befattningen på kortare tid, exempelvis två år. I en förtrolig skrivelse från den svenska ambassadören i Oslo till utrikesdepartementet daterat den 19 maj 1925 meddelas att det varit svårt att få klara besked om den norska regeringens ställningstagande i frågan. Trots upprepade försök har ambassaden inte fått klarhet i frågan vilket tolkas som ett norskt avböjande till förslagen. Och avslutas skrivelsen: ”*Det torde inte vara för djärvt att förmoda, att det verkliga skälet är, att man önskar den nuvarande t. f. bibliotekarien, norrmannen Öksnevads bibehållande av befattningen på obestämd tid.*”

Att frågan är känslig vittnar också en skrivelse den 29 november 1924 från svenska ambassaden i Paris till utrikesminister Undén. ”*Du torde i dagarna erhålla besök av Riksbibliotekarien Collijn, som av mig uppmanats att besöka såväl Dig som statsrådet Olsson för att tala om den förestående utnämningen av bibliotekarie vid S:te Geneviève-biblioteket. Hittillsvarande bibliotekarien Fru Garling har nämligen kommit i delo med sina överordnade och är för övrigt inkompetent att sköta befattningen, varjämte tillkommer att hon har ett föga tilltalande väsen, som gör det särskilt svårt för dessa att överse med hennes tekniska brister.*”

Frågan är ömtålig så till vida, som det gäller ett skandinaviskt institut, vartill bidrag utgår av de olika länderna på mycket olika grunder. Sverige ger således bidrag för bibliotekariens avlönande 1500 kr, Danmark 800 och Norge 700 kr och slutligen Finland, som tillkommit på senare tid, en mindre summa, jag vågar ej uppge beloppets storlek. På grund av

kursförhållandena är emellertid Sveriges bidrag vida större än vad de tre övriga länderna sammanlagt utge för ändamålet.

Därtill kommer, varom Riksbibliotekarien Collijn torde närmare redogöra, att den övervägande delen av biblioteket utgöres av svensk litteratur,

Således tala för närvarande starka skäl för att bibliotekarien företrädesvis är svensk. Å andra sidan kunna vi ej som en given sak förfäkta, att han under alla omständigheter bör vara svensk, då även de övriga länderna bidraga till institutets upprätthållande. Under nuvarande omständigheter synes mig med billighet bäst överensstämmande, att platsen efter sökande tilldelas den mest meriterade samt att, i fall då meriterna anges väga lika, en svensk har företräde framför övriga.”

Vid mötet i Comité de Patronage den 25 juli 1925 behandlas förslaget om tjänstgöringstid och turordning. Sverige (Collijn) anser att tjänstgöringen bör omfatta två eller tre år i alfabetisk ordning. Danmark (Engelstad) accepterar principen om tvåårsperioder och är villig att avstå sin tur för Norge om den för tillfället tjänstgörande anses lämpad att fullfölja uppdraget. Norge (Andvord) förklarar att den norska regeringen motsätter sig en turordning. Finland (Langfors) menar att en turordning kan godtas men endast vid frånfälle eller avgång. Den finska regeringen accepterar således inte tvååriga tjänstgöringsperioder. Han anser inte heller att länderna ska betala samma belopp. Förslaget att befattningen ska skifta vart tredje år med början den 1 januari 1926 stöds av Sverige, Danmark och samt ordförande för kommittén, M. Boinet. Mot förslaget röstar Norge och Finland. Comité de Patronage har således beslutat att tjänstgöringstiden skall omfatta tre år.

Efter andra världskriget aktualiserades ånyo frågan om delegationsperiodens längd. Reidar Öksnevad som befann sig i Paris vid krigsutbrottet upprätthöll befattningen åren 1940 – 1945. På grund av kriget hade Finland, som stod i tur, inte kunnat sända någon. Frågan gällde nu huruvida tjänstgöringsperioden skulle omfatta tre år eller två år. Diskussionerna ledde så småningom fram till en kompromiss, att perioden skulle omfatta två år men med möjlighet till ett års förlängning. Tjänstgöringsperioden har därefter kommit att omfatta två år.

Under 1900-talets första decennier var frågan om délégué således en rättighet, där de nordiska länderna, inom anständighetens gräns, verkade för att någon från det egna landet skulle inneha befattningen. Här tycks emellertid en gradvis attitydförändring ha inträffat. Att sända en délégué till Bibliothèque Nordique uppfattas för närvarande mer som en skyldighet än som en rättighet.

Finansiering av bibliothécaire délégué

Enligt fransk lag kunde inte utländsk medborgare anställas. Erik Lies insatser tycks de första åren ha varit oavlönade. Den skandinaviska föreningen i Paris hemställde 1903 i en skrivelse till ecklesiastikdepartementet att svenska staten måtte anslå medel för att avlöna en bibliotekarie. I en skrivelse 1905 från den Norska föreningen i Paris görs en liknande hemställan till den norska staten.

I en skrivelse den 31 januari 1925 från det svenska utrikesdepartementet till Sveriges ambassadör i Oslo. Köpenhamn och Helsingfors framhålls Le Fonds Scandinave's stora

betydelse för spridandet om kännedom om skandinavisk kultur . . . ”Sedan 1913 utgår till avlöning åt den skandinaviske bibliotekarien vid Le Fonds Scandinave anslag från Sverige för ett belopp om 1 500 kr. För samma ändamål lämnar Danmark bidrag med 800 danska kronor, Norge med 700 norska kronor och Finland med ett mindre belopp. Någon gemensam överenskommelse mellan de nordiska länderna angående bidrag för ändamålet har emellertid icke avslutats.

I anledning av det förestående tillsättandet av ny bibliotekarie vid avdelningen har nu förslag väckts om avslutande av en överenskommelse mellan de bidragsgivande staterna av i huvudsak följande innehåll:

- 1) Sverige, Finland, Danmark och Norge bidraga årligen varje land med ett belopp av 2 000 guldfrancs, till avlöningen av en bibliotekarie vid ”Le Fonds Scandinave”:
- 2) Befattningen tillsätts för varje gång allenast för en kortare tid, exempelvis två år;
- 3) Befattningen tillsättes i tur och ordning av de olika länderna efter bokstavsordning (Danmark, Finland, Norge, Sverige) dock sålunda att första gången detta system tillämpas, lotten avgör vilket land skall utse bibliotekarie.

Jag har äran anmoda Eder söka utröna huru norska/danska/finska regeringen ställer sig till ifrågavarande förslag.”

I budgetpropositionen till den svenska riksdagen 1925/26 hittar man bland annat följande: *...Riksbibliotekarien yttrar vidare: Sedan den förutvarande bibliotekarien vid den skandinaviska avdelningen fru S. Garling frånträtt sin befattning, varvid hon erhöll titeln *déleguée honoraire*, har bibliotekarietjänsten på förordnande upprätthållits av den norske litteratören R. Öksnevad. I avsikt att få bibliotekariefrågan ordnad på ett fullt tillfredsställande sätt för alla fyra till biblioteket och bibliotekariebefattningens upprätthållande bidragsgivande staterna, Danmark, Finland, Norge och Sverige, har ett förslag framlagts av svenska regeringen, vilket i huvudsak går ut på, att tjänsten skulle tillsättas för ett visst antal år, förslagsvis två, i tur och ordning av de olika länderna och att bidraget till bibliotekariens avlöning skulle bestämmas till 2 000 guldfrancs för varje land.*

Sedan följer en redovisning hur de nordiska länderna inte kunnat enas om vilket bidrag som skall utgå för att avlöna den utsände bibliotekarien. Riksbibliotekariens förslag är att Sveriges bidrag, i avvaktan å en slutlig reglering, bibehålls vid det sedan 1920 utgående beloppet 1 500 kr. Departementschefen instämmer i riksbibliotekariens förslag att till dess att de bidragsgivande ländernas tillskott är fixerade, beräkna samma belopp

Efter kriget tycks finansieringsfrågan vara särdeles problematisk. T ex påtalas i en skrivelse från Kungl. biblioteket till regeringen den 16 maj 1946 att, då något anslag till avlöning inte finns upptaget i 1946 års statsverksproposition har någon svensk befattningshavare tills vidare inte kunnat utses. Regeringen anslår kort därefter medel för den svenske befattningshavaren (Uno Willers). (Willers avlöstes efter en kort tid av Axel Friberg som ganska snart drabbades av paratyfus och senare avled)

Anslagen från de bidragande länderna hade legat stilla medan levnadskostnaderna i Frankrike ökat högst väsentligt. De delegerades ekonomiska situation var smått katastrofal. I en skrivelse från Kungl. biblioteket till regeringen den 19 mars 1946 påtalas att utsikterna att bibehålla det hittillsvarande systemet förefaller vara ganska små. De är ovisst om hittillsvarande bidrag från de övriga länderna kan påräknas. Den enda tänkbara lösningen är

att Sverige som nu har att tillsätta befattningen också åtar sig att ansvara för befattnings avlöning.

Fram till 1980-talet bidrog de nordiska länderna gemensamt för finansieringen av bibliothécaire délégué. Det utsändande landet svarade för merparten av kostnaden medan de övriga bidrog med mindre belopp. Av en skrivelse till regeringen den 31 augusti 1981 ansöker Kungl. biblioteket om 8 400 kr för att finansiera Sveriges del av lönekostnaden för den då finske utsände. Vid mitten av 1980-talet förs diskussioner om samfinansieringen som leder till en förändring så att respektive land nu svarar för hela kostnaden för sin utsände. I en skrivelse till regeringen från Kungl. biblioteket 31 juli 1987 framgår ...”Som en följd av ändrad finansieringsmetod har Sverige endast att bestrida kostnaderna för anskaffning av aktuell svensk litteratur till biblioteket.” För Sveriges del sker finansieringen genom att Kungl. biblioteket årligen begär extra anslag från utbildningsdepartementet för bokanslag och för sin bibliothécaire délégué.

Någon gång i början av 1990-talet övergår finansieringsansvaret till Kungl biblioteket och kostnaden belastar bibliotekets egen budget.

De nuvarande formerna för finansiering varierar mellan länderna. I Finland sköttes frågorna om Nordique tidigare av enheten för nordiskt samarbete inom undervisningsministeriet, men flyttades till den kulturpolitiska avdelningen. Forskningspolitiska enheten har någon gång svarat för finansieringen. I Norge svarar Utdannings- och forskningsdepartementet för finansiering av den norska déléguén. I Danmark hemställer Biblioteksstyrelsen om lotterimedel för finansiering av sin utsända.

Samlingar och förvärv

Samlingarna vid Nordique torde vara den största samlingen nordisk litteratur utanför Norden och omfattar för närvarande ca 160 000 volymer, 1 200 referensverk, 4 200 seriella publikationer, 170 manuskript, 600 partitur samt en mindre samling skivor och kassetter. Den årliga tillväxten uppgår till ca 2 600 volymer, varav ca hälften kommer från de nordiska länderna.

Beståndsuppbyggnaden har under långa perioder baserats på gåvor och donationer från de nordiska länderna. En förvärvsform som inte alltid befunnits tillfredsställande då ett stort mått av godtycke skapar luckor i samlingarna. Uppbyggnaden av samlingen har således varit oregelmässig och i hög grad beroende av gåvor från de nordiska länderna. En del insatser har varit av engångskaraktär. Exempel på tillfälliga tillskott är då Isak Collijn kunde förmedla en större penningssumma, som skänkts av en privatperson, för inköp av svensk litteratur. Det svenska förvärvet kom därför under en tid att starkt dominera. Ett annat exempel på tillfälliga insatser är när Den Norske Bokhandlerforening skänkte samtliga böcker som visats på Världsutställningen 1868.

Andra insatser har varit mer varaktiga. Det kan t ex handla om bytesskrifter mellan lärosäten eller andra institutioner i Norden. Fram till ca 1950-talet var nordiska bokförlag, i varierande grad, generösa med gåvor.

Oregelmässigheten har varit ett konstant problem. Redan Schmidt-Phiseldeck som tillträdde som délégué år 1937 noterade i sin pamflett ”Section Finno-Scandinave de la Bibliothèque Sainte-Geneviève i Paris” behovet av en mer systematisk beståndsuppbyggnad. Sven Dahl

påtalade vid mötet med Comité de patronage år 1939 att en förutsättning för att få till stånd en mer homogen samling vore att skapa en fast budget med regelbundna årliga tillskott. Detta borde bekostas av de nordiska länderna och Danmark var villigt att tillskjuta ett årligt anslag om 1000 kr.

Denna mer regelbundna ordning kom inte att realiseras då kriget kom emellan. Statsanslagen blev under kriget än mer tillfälliga och ojämna innan de helt och hållet upphörde. År 1946 återupptogs ordningen med mer regelbundna anslag för bokinköp.

Under 1950- och 1960-talen minskade gåvorna från förlagen för att helt eller delvis upphöra. Anslagen för bokinköp från de nordiska länderna visar fortfarande stora variationer.

Lokaler

I början av 1900-talet fick den skandinaviska samlingen egna lokaler vid nr 8 Place de Panthéon. Sedan 1961 finns Nordique vid rue Valette i en egen byggnad som franska staten bekostade. Lokalerna är en utbyggnad till BSG och förbinds genom en passage med huvudbyggnaden. De nya lokalerna inrymde en läsesal för 30 personer, magasin för att hysa samlingen om ca 120 000 volymer samt kontorslokaler för personalen. Nordique finns kvar i de lokaler som ställdes till förfogande år 1961. Efterhand som samlingarna växt har utrymmesbristen ökat. Läget vid Place de Panthéon är mycket centralt.

Bibliothèque Nordique

Nuvarande verksamhet och kostnader

Biblioteket är öppet för alla och används av forskare, studenter, författare, översättare och allmänhet. År 2003 redovisas 890 inskrivna användare, varav 784 nyinskrivna eller förnyade registreringar. I årsrapporten framhålls att 58 procent av de nyinskrivna låntagarna är fransmän. Årsrapporten 2003 redovisar 3 575 besök och 1 539 hemlån. Hemlån medges inte för böcker tryckta före 1980. Fjärrlån förmedlas till franska universitetsbibliotek och till folkbibliotek. Nordiques webbsida är flitigt använd för att söka i de kataloger som finns tillgängliga on-line och för att söka i nordiska bibliografiska databaser.

Biblioteket är öppet sex dagar i veckan, totalt 25,5 timmar per vecka.

Personalen består av en verksamhetschef, Conservateur, en bibliotekarie, två ”magasiniers”, två deltidsarbetande samt en bibliothécaire délégué.

Bokbeståndet uppgår för närvarande till drygt 160 000 volymer, varav 1 200 volymer referenslitteratur, 4 200 seriella publikationer, 170 manuskript och något hundratal partitur samt skivor och kassetter. Antalet dagstidningar i pappersform har efterhand minskat på grund av de höga priserna. Papperseditioner finns av Berlingske Tidende, Information, Politiken, Weekendavisen, Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet, Dagsavisen, Morgenbladet och Dagens Nyheter. Elektroniska editioner finns, förutom av de prenumererade papperstidningarna, av Jyllandsposten, Aftenposten, Dagbladet, Dagens näringsliv och Svenska Dagbladet.

Den årliga tillväxten av böcker uppgår till ca 2 600 volymer. År 2003 uppgick gåvorna från de nordiska länderna till 1 456 volymer, varav 414 från Danmark, 337 från Finland, 32 från

Island, 404 från Norge och 269 från Sverige. Förvärven från de nordiska länderna görs av respektive land, antingen med hjälp av avsatta medel och/eller genom litteraturstödda titlar (Norge och Sverige). Sedan 1995 har den årliga tillväxten genom gåvor från de nordiska länderna uppgått till i genomsnitt 1 500 volymer per år. Fördelningen har emellertid varit mycket ojämn mellan länderna.

Antikvariska förvärv (Fonds anciens, rares et précieux) finansieras av BSG och uppgick 2003 till 50 volymer till en kostnad av drygt 7 000 Euro. För övriga förvärv (Fonds modernes) till Nordique avsattes 2003 närmare 20 000 Euro.

Överväganden

Stödet från de nordiska länderna för utveckling av samlingarna har varit, och är fortfarande ojämnt. Anslagen varierar kraftigt från tid till annan. Någon samordning förekommer inte. Riktlinjerna för förvärv är alltför otydliga för att tjäna som stöd i urvalsprocessen. De nordiska länderna skulle kunna spela en betydligt större roll i beståndsutvecklingen. Diskussionen om det nordiska stödet är mer inriktade på kvantitet än på kvalitet. Dvs. diskussionen handlar nästan uteslutande om hur många volymer de olika länderna bidrar med. Stödet till beståndsuppbyggnad är kanske den allra viktigaste komponenten i de nordiska insatserna. Denna del av stödet borde bli föremål för en översyn. Hänsyn bör då tas till den ökande tillgången till nätbaserade tjänster och digital dokumentleverans. Tydliga riktlinjer för förvärv bör upprättas. Accessionen bör förmodligen inriktas på handböcker och standardverk samt facklitteratur av högsta kvalitet som belyser de nordiska ländernas kultur och samhällsliv. Förvärv av skönlitteratur bör i första hand inriktas på de stora författarskapen. Det bör finnas ett rimligt utrymme för inköp ”on demand”. För att åstadkomma en stabilitet och långsiktighet av förvärven vore det önskvärt att de nordiska länderna träffar en överenskommelse om nivån på anslagen.

Styrformer

Bibliothèque Nordique är en specialavdelning inom Bibliothèque Sainte-Geneviève. BSG är huvudman för verksamheten och svarar för huvuddelen av kostnaderna. Chefen för BSG är ansvarig för verksamheten vid Bibliothèque Nordique.

Under 1920-talet formaliserades samarbetet mellan BSG och de nordiska länderna genom att Comité de patronage inrättades. En av de viktigaste uppgifterna för Comité de patronage var att verka för mer regelbundna mer jämt fördelade förvärv från de nordiska länderna. Kommittén tog också aktiv del i att utforma kompetenskrav för bibliothécaire délégué.

Kommittén skulle således fungera som kontaktyta mellan BSG och de nordiska länderna. Kommittén är rådgivande och inte beslutande.

Den ursprungliga tanken var att kommittén skulle sammanträda var tredje månad. Detta var naturligtvis orealistiskt. Kommittén har sedan inrättande sammanträtt en gång per år. Att även detta vållade en del problem bekräftas i en rad dokument, t ex en skrivelse den 8 april 1936 till regeringen från Kungl. biblioteket där riksbibliotekarie Wieselgren anhåller om medel för att delta i det årliga kommittémötet, 850 kr till flygresa samt tre a fyra dagars vistelse i Paris. ”Med hänsyn till de för närvarande synnerligen höga levnadskostnaderna i Paris synes det

skäligt att för uppehållet därstädes beräkna en sammanlagd kostnad av kr 350, varför hela beloppet skulle uppgå till kr 1200:-” skriver Wieselgren.

Överväganden

Det finns för närvarande en viss otillfredsställelse med kommittémötena. Mötena börjar kl 17.00 och avslutas ca kl 21.00. Någon i förväg utsänd dagordning finns i allmänhet inte. Vid mötena ger chefen för BSG en rapport om det senaste årets verksamhet. Eventuellt lyfts någon principiellt viktig fråga fram. Eftersom denna fråga ofta inte aviserats i förväg har förberedande diskussioner inte kunnat hållas. Tilläggas bör de nordiska ledamöternas varierande språkliga handikapp, vilket hämmar diskussionen.

Formerna för kommittémötena bör bli föremål för en översyn. Mötena bör vara bättre förberedda genom att dagordning och underlag för diskussionen sänds ut i förväg. Längre tid bör avsättas för mötet, t ex tiden mellan kl 13.00 och 17.00. Det bör också övervägas att införa en rutin med nordiska förmöten.

De nordiska insatserna

De nordiska ländernas bidrag till Nordique består dels av att vart 7:e och 8:e år svara för kostnaderna för en bibliotekarie, dels av att årligen avsätta en summa för bokinköp. Summan för bokinköp varierar kraftigt mellan länderna och över tiden. År 2003 var bidraget från Danmark 60 000 DKR, från Finland 9 500 Euro, från Norge 73 000 NKR samt böcker från Norsk Kulturfond till ett uppskattat värde av 60 000 NKR och från Sverige SEK 40 000. Sverige skickar dessutom en mängd dubletter av pliktexemplar samt en del böcker som erhållit statligt litteraturstöd. Sammanlagt bidrar de nordiska länderna (omräknat i SEK) för närvarande med sammanlagt ca 300 000 SEK per år.

Kostnaden för bibliotekarien kan variera beroende på den aktuella personens löneläge samt att förmåner för utlandstjänstgöring kan variera mellan länderna. Kostnaden för en svensk bibliotekarie, lön samt vissa ersättningar för bostad etc., uppgår för närvarande till SEK 570 000 på årsbasis.

Det årliga bidraget från de nordiska länderna, omräknat i SEK, uppgår då totalt till ca 870 000 SEK per år. Räkneexemplet baseras på den aktuella årskostnaden för bibliothécaire délégué samt en summering av bokanslaget från de fyra nordiska länderna. Slår man ut kostnaden på samtliga fyra länder innebär det en årlig kostnad för respektive land om ca 220 000 SEK.

Finansiering genom Direction de l'Enseignement Supérieur (DES)

Driftkostnad för Bibliothèque Nordique år 2003 som den franska staten svarar för uppskattas enligt följande:

- kostnader för bokinköp, inbindning och renovering 74 800 Euro
- personalkostnader 309 850 Euro
- omkostnader, underhåll av lokaler 103 720 Euro
- katalog, underhåll system 18 750 Euro

Summa drift **507 120 Euro**

Investeringskostnad, Nordiques andel:

- IT, dataprogram etc. 18 490 Euro
- övriga investeringar 48 210 Euro

Summa investeringar: 66 700 Euro

Totalt: drift- och investeringskostnader år 2003, exklusive de nordiska ländernas bidrag:

573 820 Euro/eller ca SEK 5,16 milj

Perioden 2005 – 2006 kommer uppgradering/utbyte av datasystem att föranleda stora arbetsinsatser och kostnader. Perioden 2007 – 2008 kommer en utvidgning av magasinstrymmen samt omfattande säkerhetsåtgärder att medföra betydande kostnader.

Franska staten svarar således för huvuddelen av driftkostnaden samt för hela investeringskostnaden. De nordiska ländernas bidrag utgör, enligt räkneexemplet för 2003, ca 16 procent av de av franska staten anvisade medlen för Bibliothèque Nordique.

Lokalkostnader

Genom en tillbyggnad av BSG iordningställdes särskilda lokaler för den nordiska samlingen där Bibliothèque Nordique är inrymt sedan 1961. Lokalerna ägs av franska staten och ställs kostnadsfritt till BSG's disposition. Lokaler i de historiska kvarteren vid Panthéon betingar, på marknaden, mycket höga priser. För lokaler i området uppskattas kostnaden till minst 10 000 Euro/m². Lokalkostnaden för Nordique har värderats till 39 000 Euro per månad. Denna kostnad är inte inkluderad i de ovan angivna driftkostnaderna eftersom kostnaden inte belastar BSG's budget.

Slutsatser

Samarbetet mellan de nordiska länderna och Bibliothèque Sainte-Geneviève är ett exempel på ett långvarigt europeiskt kultursamarbete. De nordiska ländernas regeringar samt de nordiska institutioner som varit involverade i samarbetet har sett ett stort värde i att genom verksamheten vid Bibliothèque Nordique sprida kännedom om nordisk kultur, litteratur och språk. Det nordiska engagemanget har under senare tid minskat. Kanske på grund av det intensifierade samarbetet inom Europeiska Unionen, men förmodligen också på grund av att finansieringen blivit allt svårare och allt mer ad hoc-betonad. Finansieringen av bibliothécaire délégué har för Danmarks del skett med hjälp av lotterimedel. Konkurrensen om dessa medel har hårdnat, vilket försvårar finansieringen av délégué. Den svenska finansieringen sker inom Kungl. bibliotekets ordinarie budget. Det innebär stora påfrestningar de två år som Sverige har en utsänd vid Nordique.

Finansieringsformer och samarbetsformer har under de senaste årtiondena inte i någon väsentlig grad förändrats. Den senaste förändringen avseende finansiering skedde vid mitten av 1980-talet då samfinansieringen av bibliothécaire délégué avskaffades och respektive land kom att svara för hela kostnaden för sina två år.

De nordiska insatserna för förvärv och utveckling av samlingarna vid Nordique har varierat kraftigt från tid till annan, vilket medfört ojämnheter i bokbeståndet. En mer kvalificerad beståndsuppbyggnad kräver större stabilitet, långsiktighet och samordning mellan de nordiska länderna. Vidare bör mer tydliga förvärvsprinciper formuleras liksom det med hänsyn till de senaste årens snabba teknikutveckling, bör göras en analys av hur förvärven bör anpassas till den digitala ”revolutionen”.

Förslag

Min bedömning är att det vore oklokt att avbryta samarbetet mellan de nordiska länderna och Bibliothèque Sainte-Geneviève. Inte i första hand på grund av att samarbetet vilar på en hundraårig tradition, utan för att detta är ett fungerande europeiskt kultursamarbete och att verksamheten vid Bibliothèque Nordique är en unik möjlighet för de nordiska länderna att, för en relativt liten årlig kostnad, sprida kännedom om nordisk kultur, litteratur och språk. Någon mer ingående utvärdering av samarbetet mellan de nordiska länderna och BSG har egentligen aldrig gjorts. Det finns därför, enligt min uppfattning, skäl att göra en utvärdering avseende samarbets- och finansieringsformerna. Vidare behöver det nordiska engagemanget förtydligas. Mitt förslag är att en arbetsgrupp, med en representant från vart nordiskt land, tillsätts för att göra en utvärdering och komma med förslag om formerna för ett fortsatt nordiskt samarbete. Vid en utvärdering av de nordiska insatserna bör bl. a. följande övervägas:

Bibliothécaire délégué

- ska befattningen bibehållas i sin nuvarande form?
- bör man i så fall se över finansieringsordningen och ev. överväga en samfinansiering
- ska man övergå till kortare tjänstgöringsperioder, t ex ettåriga perioder med början den 1 september och avslutning den 30 juni följande år (vilket innebär att kostnaden fördelas på två budgetår för det finansierande landet)?
- ska man i stället för nuvarande ordning utse en ansvarig per nordiskt land som har i uppgift att mer aktivt arbeta med förvärv och ev. göra längre besök (1 à 2 mån/år) för att bistå i katalogisering mm?
- ska befattningen avskaffas helt?

Samlingarna

- utvärdera de nordiska insatserna för utveckling av samlingarna
- upprätta riktlinjer för förvärv i nära samarbete med ledningen för BSG
- ompröva förvärvspolicyn mot bakgrund av den digitala utvecklingen
- träffa överenskommelser om bättre samordning av de nordiska insatserna
- utreda frågan om utveckling av en franskspråkig portal för nordiska webbresurser

Styrformer

- utvärdera Comité de Patronage arbetsformer
- i samråd med ledningen för BSG justera arbetsformerna för Comité de Patronage

Finansiering

- eftersträva stabilitet i finansieringen vid ett fortsatt nordiskt engagemang i Bibliothèque Nordique
- undersöka möjligheten till finansiering via något nordiskt organ

Primärkällor

(i kronologisk ordning)

Yttrande(koncept) från Kungl. biblioteket, mars 1903 till chefen för Ecklesiastikdepartementet ang. förslag från Skandinaviska föreningen i Paris om statsbidrag för avlönande av en skandinavisk bibliotekarie vid Sainte-Geneviève. (KB:s ämbetsarkiv)

Yttrande(koncept) från Kungl. biblioteket den 16 mars 1904 till Ecklesiastikdepartementet ang. litteratören Erik Lies ansökan om 500 kr för fortsättandet av arbetet vid den skandinaviska avdelningen. (KB:s ämbetsarkiv)

Yttrande(koncept) från Kungl. biblioteket den 17 februari 1912 till Ecklesiastikdepartementet ang. ansökan från Fritiof Palmér om 1 600 kr för avlöning för 1911 och 1912. (KB:s ämbetsarkiv)

Afskrift af Kungl. Maj:ts nådiga brev till statskontoret ang. anslag till aflöningsbidrag åt skandinaviska bibliotekarien vid nordiska afdelningen af S:te Genevièvebiblioteket i Paris. Den 13 september 1912. (KB:s ämbetsarkiv)

Avskrift av Kungl. Maj:ts nådiga brev till statskontoret 17 maj 1923 ang. anslag till en skandinavisk bibliotekarie vid S:te Genevièvebiblioteket i Paris. (KB:s ämbetsarkiv)

Avskrift av Kungl. Maj:ts nådiga brev till statskontoret 16 maj 1929 ang. anslag till en skandinavisk bibliotekarie vid S:te Genevièvebiblioteket i Paris. (KB:s ämbetsarkiv)

Arrêté du 5 novembre 1920 (creation du comité de patronage) Le Ministère de l'Instruction publique et des Beaux-Arts. Le Journal Officiel, 11 novembre 1920.

Arrêté du 9 août 1921 (entrée de la Finlande dans le comité de patronage) Le Ministère de l'Instruction publique et des Beaux-Arts. Le Journal Officiel, 21 août 1921.

Skrivelse från Légation de Suède i Paris(Ehrensverd) den 29 november 1924 till utrikesminister Undén ang. turordning och finansiering av bibliothécaire délégué. (UD:s arkiv)

Skrivelse från riksbibliotekarien Munthe den 28 februari 1925 till Kirke- og undervisningsdepartementet ang. bibliotekarposten ved Bibliothèque Sainte-Geneviève.

Skrivelse från Légation de Suède, Oslo den 19 maj 1925 till utrikesministern ang. norska regeringens inställning till det svenska förslaget. (UD:s arkiv)

Skrivelse från Kungl. Utrikesdepartementet den 31 januari 1925 till beskickningarna i Köpenhamn, Helsingfors och Oslo samt avskrift till Riksbibliotekarien. I skrivelsen anmodas beskickningarna att utröna hur resp. regering ställer sig till förslaget om turordning mm. (KB:s ämbetsarkiv)

Comité de patronage de la Section Finno-Scandinave de la Bibliothèque Sainte-Geneviève, Séance du 25 juillet 1925. (KB:s ämbetsarkiv)

Brev från Collijn 14 augusti 1925 till överbibliotekarie C. S. Peterson, Köpenhamn. (KB:s ämbetsarkiv)

Statsverkspropositionen, 1926. Åttonde huvudtiteln. S:te Genevièvebiblioteket i Paris.

Skrivelse från Kungl. Biblioteket till Konungen den 6 december 1926 ang. redogörelse för verksamheten vid skandinaviska avdelningen av Sainte-Geneviève-biblioteket i Paris. (KB:s ämbetsarkiv)

Skrivelse från Kungl. biblioteket till Konungen den 19 mars 1946, ang. ovissheten att räkna med samfinansiering från de nordiska länderna för den svenske befattningshavaren. (KB:s ämbetsarkiv)

Skrivelse från Kungl. biblioteket till Konungen den 8 april 1946, ang. anhållan om medel för deltagande i Comité de Patronage. (KB:s ämbetsarkiv)

Skrivelse från Kungl. biblioteket till Konungen den 16 maj 1946 ang. anslag för avlöning av svensk befattningshavare vid den skandinaviska sektionen. (KB:s ämbetsarkiv)

Skrivelse från Riksbibliotekarien till Kungl. Utrikesdepartementet den 7 juni 1946 ang. tillsättande av tjänsten som bibliotekarie vid skandinaviska sektionen. (KB:s ämbetsarkiv)

Avskrift från Ecklesiastikdepartementet till Riksbibliotekarien daterad den 28 juni 1946, ang. bidrag till avlöning av bibliotekarie vid nordiska avdelningen av S:te Genevièvebiblioteket i Paris. (KB:s ämbetsarkiv)

Proces-verbal de la réunion du Comité de patronage du Fonds Finno-Scandinave de la Bibliothèque Sainte Geneviève tenue à Paris, le lundi 6 mai 1946.
Bilaga: Rapport du secrétaire sur le fonctionnement de la Section Finno-Scandinave pendant les années 1943 – 1944 – 1945. (KB:s ämbetsarkiv)

Skrivelse från Kungl. Utrikesdepartementet till Kungl. Svenska Beskickningen i Paris den 29 oktober 1947 ang. efterträdare till dr. Friberg som bibliotekarie vid Sainte-Geneviève biblioteket. Avskrift överlämnas till Kungl. biblioteket för åtgärd. (KB:s ämbetsarkiv)

P.M. ang. avlöning till den skandinaviske bibliotekarien vid den nordiska avdelningen av S:te Geneviève-biblioteket i Paris. Kungl. biblioteket den 25 oktober 1948. (KB:s ämbetsarkiv)

Skrivelse från riksbibliotekarien 29 augusti 1974 till Utbildningsdepartementet ang. anslag för budgetåret 1975/76 för Bibliothèque Sainte-Geneviève i Paris. (KB:s ämbetsarkiv)

Skrivelse från Universitetsbiblioteket i Köpenhamn den 1 mars 1986 till Kungl. biblioteket ang. alternativ till hitillsvarande avlöningsform. (Kb:s ämbetsarkiv)

Skrivelse från Kungl. biblioteket den 18 mars 1986 till överbibliotekarie Torben Nielsen, Universitetsbiblioteket i Köpenhamn, ang. den nya finansieringsmetoden för bibliotekstjänsten i Paris. (KB:s ämbetsarkiv)

Skrivelse från Kungl. biblioteket 31 augusti 1987 till Utbildningsdepartementet ang. följderna av ny finansieringsform samt hemställan om medel för litteraturförvärv.

Skrivelse från Kungl. biblioteket den 31 augusti 1981 till Utbildningsdepartementet ang. anslag för budgetåret 1982/83 för Bibliothèque Sainte-Geneviève i Paris. (KB:s ämbetsarkiv)

Skrivelse från Bibliothèque Saine Geneviève 8 november 2004 till Barbro Thomas ang. kostnader 2003 för Bibliothèque Nordique.

Bibliothèque Sainte Geneviève. Rapport 2003. Paris, 2003. 99 s.

Tryckta källor/sekundärkällor

(i kronologisk ordning)

Vinde, Viktor: Bibliothèque Sainte-Geneviève. Revue des bibliothèques, 1928, s 166 ff.

Bibliothèque Sainte-Geneviève. NTBB Årg. 16, 1929, ss. 60-61

Schmidt-Phiseldeck, Kay: Section finno-scandinave de la Bibliothèque Sainte-Geneviève i Paris: Nogle Oplysninger og Forslag, Århus, 1937. 15 s.

Les pays du nord a l'Université de Paris: Cinquantenaire du transfert des collections fenno-scandinave de la Bibliothèque Sainte-Geneviève à son annexe la Bibliothèque Nordique 5 Novembre 1953. Paris. 1954. 16 s.

Paris. Bibliothèque Nordique (Fonds fenno-skandinave de la Bibliothèque Sainte-Geneviève) Verksamheten 1947-1955. NTBB Årg. 43, 1956, ss.155 – 156

La Bibliothèque Nordique. Danemark – Finlande – Islande – Norvège – Suède. Université de Paris, Bibliothèque Sainte-Geneviève. 1961. 22 s.

Munk Jörgensen, Dorrit: Bibliothèque Nordique. Historie og funktion fra grundläggelsen til i dag. Danmarks Bibliotekskole, Köpenhamn, 1979. 115 s.

Gottlieb, Carin: Bibliothèque Nordique (Fonds Fenno-Scandinave de la Bibliothèque Sainte-Geneviève). BHS specialarbete 1985:81, Borås 1985. 25 s.

Jullian, N.& Vincetot, H. La Nordique. Arabesque nr. 21 2001. s.7 ff.